

A: Geraadpleegde werken en biografieën van Spinoza

Ethica, op meetkundige wijze uiteengezet, vertaald, ingeleid en toegelicht door Willem Meijer (Amsterdam 1905).

Ethica. In meetkundigen trant uiteengezet, vertaald, ingeleid en toegelicht door Nico van Suchtelen (Amsterdam 1915).

Godgeleerd-staatkundig Vertoog, uit het Latijn door Willem Meijer (Amsterdam 1895).

Theologisch-Politischer Traktat, vertaald, ingeleid en toegelicht door Carl Gebhardt (Hamburg 1984).

Staatkundig Vertoog, vertaald, ingeleid en toegelicht door Willem Meijer (Amsterdam 1901).

Briefwisseling, vertaald, ingeleid en toegelicht door F. Akkerman, H.G. Hubbeling, A.G. Westerbrink (Amsterdam 1992).

De draagbare Spinoza, samengesteld, ingeleid en vertaald door Henri Krop en Wiep van Bunge (Amsterdam 1992).

Wim Klever, *Franciscus van den Enden: Vrije Politieke Stellingen* (Amsterdam 1992).

Idem, *Een nieuwe Spinoza in veertig facetten* (Amsterdam 1995).

Idem, *Mannen rond Spinoza 1650-1700* (Hilversum 1997).

Margaret Gullan-Whur, *Within Reason. A Life of Spinoza* (Londen 1998).

B: Bronnen

Aalbers, H., 'Ontwikkelingslijnen in het denken van Dr. J.D. Bierens de Haan', H. Aalbers [et al], *Feestbundel aangeboden aan Dr. J.D. Bierens de Haan* (Assen 1936) 1-16.

D'Ablaing van Giessenburg, R.C., 'Thoughts Which Led to My Rejection of Christianity', *The Reasoner* (1859) 675.

Abrahams, H.P., *De pers in Zeeland 1758-1900* (Den Haag 1912).

Altorffer, J.C., 'Een denker en dichter: Mr. Alexander Francois Siffle 1801-1872', *Jaarboekje voor Nederlandsche Vrijmetselaren* (1873) 152-158.

Auerbach, B., *Spinoza. Ein Denkerleben* (Stuttgart 1855).

Bergh van Eysinga, G.A. van den, 'J.D. Bierens de Haan: 14 oktober 1866-27 september 1943', *In Memoriam Dr. J.D. Bierens de Haan 1866-1943* (Assen 1944).

Betz, H.J., *Levensschets van Baruch de Spinoza* (Den Haag 1877).

idem, *Spinoza en de vrijheid* (Den Haag 1877).

idem, *Spinoza en Kant* (Den Haag 1883).

Bierens de Haan, J.D., 'De psychologie van het leven', *De Nieuwe Gids* 9 (1894) 299-325.

idem, 'Boekbespreking van het Godgeleerd-staatkundig verhoog. Uit het Latijn door W. Meijer', *De Kroniek* 1 (1895) 93.

idem, 'Boekbespreking van de Ethica. Uit het Latijn door W. Meijer', *De Kroniek* 1 (1895) 404-405.

idem, 'Les petites religions de Paris', *De Kroniek* 1 (1895) 205.

idem, 'Het bankroet der wetenschap en het okkultisme', *De Kroniek* 1 (1895) 292-293.

idem, 'Levensleer en Spinozisme', *De Kroniek* 2 (1896) 51-52.

idem, 'Het professoraat van den heer Bolland', *De Kroniek* 2 (1896) 116.

idem, 'Prof. Bolland's Inaugureele Rede', *De Kroniek* 2 (1896) 329.

idem, 'De Eeredienst van de verstandelijke rede', *De Kroniek* 3 (1897) 259-260.

idem, *De norm der waarheid is in onszelf* (Utrecht 1897).

idem, 'Over den Geest, zijn wezen en zijne werking. Een studie tot grondslag voor eene levensleer', *Tweemaandelijksch Tijdschrift* 3 (1897) 214-241.

idem, 'De mensch der vrijheid. Een hoofdstuk van neo-spinozistische ethiek', *Tweemaandelijksch Tijdschrift* 4 (1898) 236-258.

idem, 'Individualiteit en gemeenschap', *De Kroniek* 4 (1898) 336-338.

idem, 'De oorlog en Spinoza', *De Kroniek* 6 (1900) 2-3.

idem, *Levensleer naar de beginselen van Spinoza* (Den Haag 1900).

idem, 'Levensleer', *De Kroniek* 7 (1901) 116-118.

idem, 'Spinoza als ethisch-wijsgeerig denker', *Wijsgeerige studies* (Den Haag 1904) 1-31.

idem, 'Een wijsgeerige beweging in Nederland', *Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 1 (1907) 1-23.

idem, 'Affirmatie', *Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 2 (1908) 321-323.

idem, *Uren met Spinoza* (Baarn 1913).

idem, 'Het Spinozisme als ontwikkelingsleer', *Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 8 (1914) 1-16, 186-199, 311-313.

idem, *De strijd tusschen idealisme en naturalisme in de 19e eeuw* (Haarlem 1929).

Boer, Julius de, *Groote Denkers: Spinoza* (Amsterdam 1911).

idem, 'Gedachten en gestalten', *De Gids* 76 (1913) 523-536.

Boer, T.J. de, 'Ruimte en tijd. Een aanteekening op de Intreerede van Prof. Bolland', *Tweemaandelijksch Tijdschrift* 3 (1897) 207-209.

Boisson de la Riviere, J., *De geheime leer der godsdiensten en wijsgeerige stelsels in Indie* (Amsterdam 1909).

Bokkel, J.G. ten, 'De kringloop des levens', *De Dageraad* 14 (nieuwe jaargangtelling, 1892) 520-559.

Bolland, G.J.P.J., *Spinoza* (Leiden 1899).

idem, *Zuivere rede. Een boek voor vrienden der wijsheid* (Leiden 1904).

idem, *Collegium Logicum* (2 delen, Leiden 1905).

Borel, H., *De Chineesche filosofie* (Amsterdam 1896).

Brakell Buys, W.R. van, *Ter herdenking van Dr. J.D. Bierens de Haan* (Naarden 1944).

Brulez, L., *Hollandische Philosophie* (Breslau 1926).

Burger jr., D., *Het opklimmende deel der wijsbegeerte volgens K.C.F. Krause. Voor Nederlanders bewerkt* (Rotterdam 1845).

idem, *Spinoza. Het leven van een denker* (Amsterdam 1857).

idem, 'Spinoza', *Berichten der Nederlandsche Gymnasia voor het jaar 1857* (Utrecht 1858) 17-24. Een overdrukje is in het bezit van de Vereniging Het Spinozahuis.

idem, *Homerus, Plato, Spinoza* (Zutphen 1860).

idem, 'Een antwoord aan Dr. Van Vloten', *De nieuwe recensent* 3 (1861) 76-80.

- idem, 'Spinoza en onsterfelijkheid', *De nieuwe recensent* 3 (1861) 241-246.
- idem, 'Onsterfelijkheid en herinnering', *De nieuwe recensent* 3 (1861) 344-348.
- idem, 'Spinoza en de metaphysica', *De nieuwe recensent* 4 (1861) 680-685.
- idem, 'Anti-Critiek: een antwoord aan Dr. Van Vloten over de metaphysica van Spinoza', *Tijdschrift van woord en smaak* (1861) 124-127.
- idem, 'De zedenkunde van Spinoza', *Vaderlandsche Letteroefeningen* 105 (1865) 359-369.
- idem, *Kant's wijsbegeerte, kortelijk verklaard* (Den Haag 1881).
- Bymholt, B., *Geschiedenis der arbeidersbeweging in Nederland: 1894* (Amsterdam 1976).
- Campbell, M.F.A.G., 'De wording van het Spinoza-standbeeld', *De Nederlandsche Spectator* 20 (1880) 301-303.
- Carp, J.H., 'Spinozistische en Hegelsche beschouwingwijze', H. Aalbers [et al], *Feestbundel aangeboden aan Dr. J.D. Bierens de Haan* (Assen 1936) 49-64.
- Chantepie de la Saussaye, P.D., 'De Moderne Theosophie, deel III', *Geestelijke Stroomingen* (1907, tweede druk 1914) 219-242.
- Constandse, A.L., *Spinoza en het atheïsme* (Amsterdam 1932).
- Coronel sr., S., *Baruch D'Espinoza, in de lijst van zijn tijd* (Zaltbommel 1871).
- Criticus [F. Domela Nieuwenhuis], 'Spinoza in beeld', *De Dageraad* 24 (1880) 79-80.
- Damme, B., *B. de Spinoza. Populaire bijdrage over zijn leven en leer* (Rotterdam 1908).
- idem, *Rijpe Halmen (uit de werken van Nietzsche, Multatuli en Spinoza)* (Rotterdam 1908).
- idem, *Multatuli als wijsgeer* (Rotterdam 1910).
- idem, *Iets over eenige Monisten en het Monisme* (Gouda 1916).
- idem, *De gebroeders Johannes en Adriaan Koerbagh: twee martelaren der Vrije Gedachte herdacht* (Rotterdam 1920).
- idem, *Een strijder die van ons heenging: W.F. Meng* (Rotterdam 1924).

idem, *Herinneringen/Mijn Leven* (ca. 1868-1920), typoscript en bibliografie, geschreven in de periode 1944-1946. Ondergebracht in Archief B. Damme, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam.

Deegan, Thomas (red.), *Ethics by Benedict de Spinoza. Translated by George Eliot* (Salzburg 1981).

Deprun, Jean, Roland Desne, Albert Soboul (red.), *Oeuvres complètes de Jean Meslier* (3 delen, Parijs 1970-1972).

Domela Nieuwenhuis, F., *Spinoza* (Den Haag 1877). Herkomst onbekend, maar een overdruk is in het bezit van de Vereniging Het Spinozahuis.

idem, *Het Monisme of de Eenheidsleer* (Amsterdam 1905).

idem, 'Multatuli als wijsgeer en denker', *De Vrije Gedachte* 4 (1910-1911) 28-30.

idem, 'Spinoza als sociaal-politikus', *De Spiegel van den Vooruitgang* 1 (1910) 193-202.

Eeden, Frederik van, 'Aan Flanor', *De Nieuwe Gids* 1 (1886) 1-3.

idem, *Redekunstige grondslag van verstandhouding* (Amsterdam 1897).

idem, *De blijde wereld. Reden over mensch en maatschappij* (Amsterdam 1903).

Enklaar, W.F.P., 'Baruch de Spinoza', *Maconniek Weekblad* 46 (22 maart 1897) 1.

Eyk, P.N. van, 'De schrijver [Van Limburg Brouwer]', P.A.S. van Limburg Brouwer, *Akbar. Een Oosterse roman* (Amsterdam 1941) 3-36.

Fabius, D.P.D., *Willem van den Bergh* (Amsterdam 1920).

Fessler, I.A., *Zeventigjarig Pelgrimsleven* (2 delen, Breda 1828-1829).

Flanor [Carel Vosmaer], *Vlugmaren* (3 delen, Den Haag 1879-1881).

idem, *Vlugmaren*, *De Nederlandsche Spectator* 18 (1878) 294-295.

idem, 'Spinoza-Vlugmaren', *De Nederlandsche Spectator* 20 (1880) 306.

Fort, Charles, *The Book of the Damned* (New York 1919).

Freud, Sigmund, *Briefe 1873-1939* (Frankfurt 1960).

Fruin, R., 'Mainz of Haarlem?', *De Gids* 52 (1888) 49-94.

Galestin, A.A., 'Spinoza', Overdruk uit *De Broederketen* (1932), in het bezit van de Vereniging Het Spinozahuis.

- Gebhardt, Carl, 'Dr. Willem Meijer', *Chronicon Spinozanum* 4 (1926) 233-245.
- Gerhard, A.H., *De Dageraad. Herinneringen en beschouwingen* (Amsterdam 1906).
- Gorter, H., 'De Ethica van Spinoza', *Tweemaandelijksch Tijdschrift* 1 (1895) 323-338.
- idem, 'Kritiek op de literaire beweging van 1880 in Holland', *De Nieuwe Tijd* 2 (1897-1898) 208-217, 369-383.
- Groote Denkers deel IX: Ernst Hackel en zijn Monisme* (Amsterdam 1903)
- Gunning jr., J.H., *Spinoza en de idee der persoonlijkheid* (Utrecht 1876).
- idem, *Deze wereld of de toekomstige?* (Utrecht 1880).
- Gunst, F.C., *De onafhankelijke loge Post Nubila Lux te Amsterdam* (Amsterdam 1884).
- Haeckel, Ernst, 'Inleiding', *Moleschott Jubileum Uitgave van De Dageraad 1892* (reprint Rotterdam 1993) geen paginering.
- Hartsen, F.A., 'Ingezonden brief', *De Dageraad* 13 (1869) 127.
- Heersprink, J.B.F., *De godgeleerdheid en hare beoefenaars aan de hoogeschool te Groningen* (2 delen, Groningen 1864).
- Hegel, G.W.F., *Vorlesungen uber die Geschichte der Philosophie III* (Frankfurt am Main 1986).
- idem, *Nurnberger und Heidelberger Schriften 1808-1817* (Frankfurt am Main 1993).
- Heymans, G., 'Het psychisch monisme', *Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 8 (1914) 213-239.
- idem, 'Spinozistisch en modern parallelisme', *Verslagen en mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen* 5 (1914) 160-175.
- Hille Ris Lambers, C., *De wijzen uit het Oosten* (Amsterdam z.j.).
- Hofstede de Groot, P., 'Jezus Christus volgens Spinoza', *Waarheid in liefde* 25 (1862) 789-802.
- idem, 'De waarde van Spinoza's wijsbegeerte', *Waarheid in liefde* 25 (1862) 803-842.
- Hoving, J., *Levensherinneringen van een vrijdenker: jeugd* (Antwerpen 1934).
- Hugenholtz jr., P.H., *Ethisch pantheïsme. Een studie* (Amsterdam 1903).
- 'In memoriam Willem Meijer', *Nieuwe Rotterdamsche Courant* (4-1-1926).

Junghuhn, Franz Wilhelm, *Licht- en schaduwbeelden uit de binnenlanden van Java. Over het karakter, de mate van beschaving, de zeden en gebruiken der Javanen; over de invoering van het christendom op Java, het bezigen van vrijen arbeid en andere vragen van den dag. Verhalen en gesprekken tusschen de gebroeders Dag en Nacht, verzameld op reizen door gebergten en bosschen, in de woningen van armen en rijken* (vijfde druk, Amsterdam 1866).

Kerlen, J., 'Spinoza, de pantheïst', *Studien* 34 (1901) 211-228.

Ketner, C.H., 'Spinoza', *De Socialistische Gids* 3 (1918) 369-381.

idem, *Josef Dietzgen, een socialistisch wijsgeer* (Groningen 1919).

Knappert, E.C., 'Dr. J.D. Bierens de Haan als docent', H. Aalbers [et al], *Feestbundel aangeboden aan Dr. J.D. Bierens de Haan* (Assen 1936) 113-128.

Koopmans, J., 'Het Allevan of de Wereldziel', *Taal & Letteren* 15 (1905) 373-394.

Kroon, A.W., 'Levensschets van Franz Wilhelm Junghuhn', *De Dageraad* 8 (1864) 415-462.

Kruidhof, A. [et al], *Dr. J.D. Bierens de Haan herdacht* (Rolde 1967).

Kruijt, J.P., *De onkerkelijkheid in Nederland. Haar verbreiding en oorzaken* (Groningen-Batavia z.j.).

Kruseman, A.C., *Bouwstoffen voor een geschiedenis van den Nederlandschen Boekhandel gedurende de halve eeuw 1830-1880* (deel 1, Amsterdam 1886).

Kuyper., A., 'Spinoza-vereering', *De Standaard* (1876) nrs. 1228-1232.

Land, J.P.N., *De wetenschap der godsdienst en de godsdienst der wetenschap* (Amsterdam 1860).

idem, *Over den samenhang tusschen weten en gelooven* (Amsterdam 1864).

idem, *Ter nagedachtenis van Spinoza* (Leiden 1877).

idem, 'Philosophy in the Dutch Universities', *Mind* (1878) 99-104.

idem, 'Over de uitgaven en den text der Ethica van Spinoza', *Verslagen en mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Afdeling Letterkunde* (tweede reeks, deel 11, 1882).

idem, 'Inleiding', W. Meijer (red.), *Spinoza's werken I: het Godgeleerd Staatkundig Vertoog* (Amsterdam 1895) 1-34.

idem, 'Nieuw licht over Spinoza en zijne eeuw' - Overdruk uit *De Nederlandsche Spectator* 36 (1896), in het bezit van de Vereniging Het Spinozahuis.

- idem, *De wijsbegeerte der Nederlanden* (Amsterdam 1899).
- idem, 'De Hoogeschole', J.P.N. Land, *De wijsbegeerte der Nederlanden* (Amsterdam 1899) 103-158.
- idem, *Inleiding tot de wijsbegeerte* (Den Haag 1900).
- Lehmans, J.B., *Spinoza, sein Lebensbild und seine Philosophie* (Wurzburg 1864).
- Leopold, J.H., 'Brieven van Spinoza', *De Nederlandsche Spectator* 43 (1903) 339-341.
- idem, *Stoische wijsheid* (Rotterdam 1904).
- idem, 'Spinoza en de Stoa', *De Nederlandsche Spectator* 45 (1905) 172-174.
- idem, 'Boekbespreking van de Van Vloten-Land-editie', *Museum* 13 (1906) 146-147.
- Limburg Brouwer sr., P. van, *Brief over de nieuwe filosofie van Krause* (Groningen 1846).
- Limburg Brouwer, P.A.S. van, 'Het leven van een denker', *De Gids* 18 (1855) 409-443.
- idem, 'Ingezonden brief', *De Dageraad* 1 (1856) 557.
- idem, 'Vedanta', *De Gids* 31 (1867) 494-531.
- idem, 'Oosters Atheïsme', *De Gids* 32 (1868) 425-447.
- idem, 'De Kabbala', *De Gids* 34 (1870) 1-32.
- idem, *Akbar. Een Oosterse roman* (Utrecht-Antwerpen 1984).
- Linde, A. van der, *Spinoza. Seine Lehre und deren erste Nachwirkungen in Holland. Eine philosophisch-historische Monographie* (Göttingen 1862).
- idem, *Verspreide Opstellen* (Utrecht 1866).
- idem, *Balthasar Bekker: Bibliographie* (Den Haag 1868).
- idem, *Benedictus Spinoza. Bibliographie* (Den Haag 1871).
- Lotsy, M.C.L., *Spinoza's wijsbegeerte* (Amsterdam 1878).
- idem, *Het vraagstuk van den zedelijken vooruitgang* (Utrecht 1885).
- idem, 'Het conservatieve beginsel', *De Nieuwe Gids* 1 (1885) 81-93.
- idem, 'Hoogdravende politiek', *De Nieuwe Gids* 1 (1886) 196-218.
- idem, 'Twee blikken op maatschappelijk leven', *De Nieuwe Gids* 1 (1886) 362-394.

idem, 'Nieuwe politieke boeken', *De Nieuwe Gids* 2 (1887) 26-36.

idem, 'Wetenschappelijke grootheidswaan', *De Nieuwe Gids* 2 (1887) 97-114.

idem, 'Laissez-aller', *De Nieuwe Gids* 2 (1887) 230-256.

idem, 'Wat is filosofie?', *Tweemaandelijksch Tijdschrift* 1 (1895) 42-65.

M. [Meersmans], *Herinneringen door M.* (Amsterdam 1904).

Marchie van Voorthuysen, H. du, 'De grondbeginselen van Spinoza's wijsbegeerte', *Nagelaten geschriften II* (Arnhem 1887) 211-262.

Meinsma, K.O., *Die Unzuganglichkeit der bisherigen Biographien Spinoza's* (Berlijn 1896).

idem, *Spinoza en zijn kring. Historisch-kritische studien over Hollandsche vrijgeesten* (Den Haag 1896).

Meijer, W., 'Aan de redactie', *De Nederlandsche Spectator* 31 (1897) 249.

idem, *De wetenschap van Dr. G. Jelgersma en de wijsbegeerte van Benedictus de Spinoza* (Den Haag 1900).

idem, 'Inleiding', *Benedictus de Spinoza, Ethica. Op meetkundige wijze uiteengezet* (Amsterdam, tweede druk 1905) iii-viii.

idem, 'Over de kenmerkende eigenschappen van de leer van Spinoza. Voordracht gehouden den 27sten April 1906 in de Jaarvergadering der Vereeniging 'Het Spinozahuis'', *De Twintigste Eeuw* 4 (1906) 153-167.

idem, 'Over Spinoza en den godsdienst', *Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 1 (1907) 316-327.

idem, 'Bijdrage tot de levensgeschiedenis van Baruch D'Espinoza', *De Twintigste Eeuw* 6 (1908) 14-34.

idem, 'Voorbericht', B. Damme, *B. de Spinoza. Populaire bijdrage over zijn leven en leer* (Rotterdam 1908) i-ii.

idem, *De Antithese aanvaard!* (Amsterdam 1910).

idem, 'Multatuli als vrijdenker', *De Vrije Gedachte* 4 (1910-1911) 255-262.

idem, 'Waarom vrijdenker?', *De Vrije Gedachte* 4 (1910-1911) 139-141.

idem, 'Zedelijke opvoeding', *De Vrije Gedachte* 4 (1910-1911) 181-184.

idem, 'Bismarck en Spinoza', *Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 6 (1912) 60-66.

idem, 'De ontwikkelingsleer en het spinozisme', *Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 8 (1914) 176-185.

idem, *Wat is de staat? Naar Spinoza* (Den Haag 1914).

idem, *De Rozekruisers of de vrijdenkers der 17e eeuw* (Haarlem 1916).

idem, 'Over de beteekenis en de waarde van het Godgeleerd-Staatkundig Vertoog van B. Despinosa', *Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 9 (1916) 467-483.

Mendes Da Costa, M.B., 'Flanor'-herinneringen, *De Nieuwe Gids* 40 (1925) 501-534.

Moleschott, Jac., *Der Kreislauf des Lebens* (Mainz 1852).

idem, *De eenheid des levens* (Kampen 1864).

idem, *Voor mijne vrienden. Herinneringen uit mijn leven* (Arnhem 1895).

idem, 'Inleiding tot de leer der voedingsmiddelen voor het volk', V.J.B.M. Peeters, *Jacobus Moleschott. De eenheid des levens* (Baarn 1989) 49-51.

Mook, M.W., *Theosofisch-Hegeliaansche opstellen* (Amersfoort 1913).

Mouw, J.A. der, *Kritische studies over psychisch monisme en nieuw-hegelianisme* (Leiden 1906).

Muijen (red.), A.S.C.A., *Francis Bacon: Het nieuwe Atlantis* (Baarn 1988).

Multatuli, *Ideeen* (deel 1 & 2, Amsterdam 1985).

Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, deel V (Leiden 1921)

Oliveira, E. d', 'Dr. J.D. Bierens de Haan', *De jongere generatie* (Amsterdam 1914) 245-268.

Opzoomer, C.W., *De leer van God, bij Schelling, Hegel en Krause* (Leiden 1846).

idem, *De wijsbegeerte den mensch met zichzelf verzoenende* (Leiden 1846).

idem, *Het wezen der deugd* (Leiden 1848).

idem, *De weg der wetenschap, een handboek* (Leiden-Amsterdam 1851).

Pierson, A., 'Prof. Scholten's monisme', *De Gids* 23 (1859) 749-798.

Polak, M.S., *Wat is vrijmetselarij? Hoe wordt zij in Nederland gehandhaafd?* (Amsterdam 1854)

idem, *Die Loge Post Nubila Lux und die Gross-Loge der Niederlanden* (Amsterdam-Leipzig 1854).

idem, M.S., *Die Unsterblichkeitsfrage* (Amsterdam 1856).

idem, *De nieuwe grondleer der wijsbegeerte* (Amsterdam 1857).

idem, *Het Materialismus, het Spiritismus en de strenge wetenschap* (Amsterdam 1872).

Pos, H.J., 'Toespraak gehouden ter gelegenheid van de promotie van Dr. J.D. Bierens de Haan', H. Aalbers [et al], *Feestbundel aangeboden aan Dr. J.D. Bierens de Haan* (Assen 1936) 165-170.

Post, G.P., *Spinoza. Eene volksvoordracht* (Den Haag 1880).

Renan, E., *Discours prononce a La Haye le 21 fevrier 1877* (Den Haag 1877).

Reijndorp, Bernard, 'Een groote idealiste die van ons heenging: Geertruida Kapteyn-Muysken', G. Kapteyn-Muysken, *Revolutie en wedergeboorte. Nagelaten handschrift* (Blaricum 1921) 119-152.

Ritman, Nel en Bertha Woltersen, 'Chronologisch overzicht van het werk van Dr. J.D. Bierens de Haan', H. Aalbers [et al], *Feestbundel aangeboden aan Dr. J.D. Bierens de Haan* (Assen 1936) 175-210.

Ritter, P.H., 'Philosophische auteurs. Deel III: Dr. W. Meijer', *Zondagsblad van Het Nieuws van den Dag* 33 (23 september 1906).

Rudolf Charles [D'Ablaing van Giessenburg], *Een bliksemflits der XIXe eeuw* (Amsterdam 1859).

Scheffer, W., 'Spinoza in een nieuwe gedaante', *Godgeleerde Bijdragen* 37 (1863) 194-227.

idem, *Wijsgeeren en wijsbegeerte van den nieuweren tijd* (Leiden 1872).

idem, 'Spinoza', *De Tijdspiegel* 33 (1876) 113-124.

Scheltema, M.W., 'Levensbericht van Dr. D. Burger', *Levensberichten der afgestorven medeleden van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* (Leiden 1894) 120-160.

Schroder, J.F.L., 'De menschelijke kennis, eene teekenskunde', *De Fakkel* 10 (1834) 133-293.

Siffle, A.F., 'Verhandeling over B. de Spinoza', *De Dageraad* 3 (1859) 97-116.

idem, 'Kritisch-wijsgeerige beschouwingen', *De Dageraad* 5 (1861) 300-312.

- idem, 'Boekbeschouwing' (Van der Linde 1862), *De Dageraad* 6 (1862) 445-457.
- idem, 'Boekbeschouwing' (Van Vloten 1862), *De Dageraad* 6 (1862) 529-539.
- idem, 'Opmerkingen n.a.v. de inwijdingsrede van jhr. B.H.C.K. van der Wijck', *De Dageraad* 8 (1864) 122-134.
- idem, 'Hoe begreep Spinoza de eeuwigheid der ziel?', *De Dageraad* 13 (1869) 74-75.
- idem, 'Brief aan een vriend', *De Dageraad* 14 (1870) 51-52.
- Smit Kleine, F. [F.S.K.], 'Een doctor en zijn promotor', *Den Gulden Winckel* (1906) 151-153.
- Smitt, Bern S. de, 'Dr. W. Meijer: Spinozist', *De Groene Amsterdammer* (17-11-1912) 14.
- Sopper, A.J. de, *Hegel en onze tijd* (Leiden 1908).
- Spruyt, C.B., 'Een anachronisme. Van Vloten's Benedictus de Spinoza', *De Gids* 39 (1875) 28-62, 226-290.
- idem, *Over de verhouding van de wijsbegeerte tot de bijzondere wetenschappen* (Utrecht 1877).
- idem, 'Wetenschap of phantasie?', *De Gids* 50 (1886) 297-316.
- idem, 'Levensbericht van J.P.N. Land', J.P.N. Land, *De wijsbegeerte in de Nederlanden* (Amsterdam 1899) 9-82.
- Stockum, Th. C. van, *Spinoza-Jacobi-Lessing* (Groningen 1916).
- Stoffel, J., 'Een antwoord aan Mr. M.C.L. Lotsy', *De Nieuwe Gids* 5 (1890) 333-340.
- Swamborn, R.A., *Friedrich Nietzsche: Germanje's Multatuli* (Rotterdam 1894).
- Tak (red.), W.G. van der, *Dr. W. Meijer. Overdruk uit Spinozana 1897-1922* (Amsterdam 1922).
- idem, *Levensbericht van Dr. W. Meijer*, Brochure, overdruk uit *Levensberichten van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde 1925-1926* (Leiden 1926).
- idem, 'Willem Meijer, de vrijdenker-spinozist', *Bzzlletin* 13 (121, 1984) 33-35.
- idem, *Bento de Spinoza* (Den Haag 1928).
- Thorbecke Archief 1798-1872 II* (zonder plaats, 1962).
- Ueberweg, Friedrich, *Grundriss der Geschichte der Philosophie* (Berlijn 1916).

Vermeeren, Konrad, 'Die neuen Urtheile und Nachrichten über Benedictus de Spinoza', *Deutsches Museum* (1863) 481-489, 540-545.

Verwey, Albert, 'Spinoza's Ethica', *Tweemaandelijksch Tijdschrift* 1 (1895) 437-447.

idem, 'Bollands rede', *Tweemaandelijksch Tijdschrift* 3 (1897) 210-213.

Vloemans, A., *De wijsbegeerte van het Oosten* (Zutphen 1924).

idem, *Spinoza* (Den Haag 1931).

Vloten, J. van, 'Het leven van Jezus', *De Gids* 7 (1843) 421-433, 477-490, 549-553, 604-614.

idem, *IJselkout. Mengelingen en bijdragen* (Deventer 1855).

idem, 'Een Krypto-Spinosist', *De Dageraad* 5 (1861) 352-353.

idem, 'Nog een woord over Spinoza's onsterfelijkheid. Aan Dr. Burger', *De Dageraad* 5 (1861) 241-246.

idem, *Benedictus de Spinoza, naar leven en werken, in verband met zijnen en onzen tijd geschetst* (Amsterdam 1862).

idem, 'Alexander Francois Siffle', *Nederlandsche Dicht en Ondicht uit de negentiende eeuw* (tweede druk, Deventer 1868) 243-246.

idem, 'Spinoza: blijde boodschapper der mondige menschheid', *Chronicon Spinozanum* 4 (1926) vii-xxiv.

Volkom, W. van, 'Eenige proeven van de godsdienstige denkwijze des schrijvers, na zijnen overgang tot de Evangelische kerk. Eene bijdrage tot de geschiedenis van zijn geestelijk leven, I.A. Fessler, *Zeventigjarig Pelgrimsleven* (2 delen, Breda 1828-1829).

Vosmaer, C., 'Spinoza's beeld', *De Nederlandsche Spectator* 20 (1880) 303-304.

Waals jr., J.D. van der, 'Bespreking van J.D. Bierens de Haans 'De Norm der waarheid is in onszelf'', *De Kroniek* 3 (1897) 260-263.

Was, H., 'Twee vertalingen van Spinoza's Ethica', *De Nederlandsche Spectator* 37 (1897) 244-246.

Wermser, C.W., *Frans Junghuhn* (Deventer z.j.).

Wielenga, B., 'Calvinisme en Spinozisme', *Stemmen des Tijds* 1 (1911) 665-684, 811-833.

Wolf, Herman, 'De wijsbegeerte van Dr. J.D. Bierens de Haan', *Persoonlijkheid en geestesleven. Wijsgeerige en letterkundige studies* (Haarlem 1927).

idem, *De ziel van het Oosten en de geest van het Westen* (Amsterdam 1938).

Wijck, B.H.C.K. van der, *De oorsprong en de grenzen der kennis* (Groningen 1863).

idem, *De wijsbegeerte der ervaring verdedigd* (Groningen 1871).

idem, *Spinoza* (Groningen 1877).

idem, 'Fais ce que voudras', *De Gids* 49 (1885) 1-54.

idem, 'Spinoza-bespiegelingen', *De Gids* 64 (1900) 270-293. Een overdruk is in het bezit van de Vereniging Het Spinozahuis.

idem, *Gedachten en gestalten* (Haarlem 1913).

idem, 'Philosophie in den Nederlanden', Friedrich Ueberweg, *Grundriss der Geschichte der Philosophie* (Berlijn 1916) 710-718.

C: Literatuur

Aerts, Remieg, 'Op zoek naar een Nederlands fin de siecle', *De Gids* 156 (1993) 91-102.

idem, *De Letterheren. Liberale cultuur in de negentiende eeuw. Het tijdschrift De Gids* (Amsterdam 1997).

Akkerman, F., 'Leopold en Spinoza', P.M. Th. Everard en H. Hartsuiker (red.), *Ontroering door het woord: over J.H. Leopold* (Groningen 1991) 13-47.

idem en P. Steenbakkers, 'Avertissement: J.H. Leopold et les etudes textuelles sur Spinoza', *Les textes de Spinoza: etudes sur les mots, les phrases, les livres* (Assen 1995).

Altena, Bert, 'En al beschouwen alle broeders mij als den verloren broeder'. *De familiecorrespondentie van en over Ferdinand Domela Nieuwenhuis. 1846-1932* (Amsterdam 1997).

Apostel, Leo, *Vrijmetselarij. Een wijsgerige benadering* (Antwerpen-Baarn 1992).

Armstrong, Karen, *A History of God* (Londen 1993).

Baars, Jan [et al], *125 jaar vrijdenken* (Rotterdam 1981).

Bartels, Lucienne, 'Ons Hollandje'. Kosmopolitisme bij de Nederlandse avantgarde tijdens het fin de siecle', *Aanzet. Historisch Tijdschrift* 10 (1992) 139-151.

Barton, Peter, *Maurer, Mysten, Moralisten. Ein Beitrag zur Kultur- und Geistesgeschichte Berlins und Deutschlands* (Wenen-Keulen-Graz 1982).

Beekman, E.M., 'Junghuhn's Perception of Javanese Nature', *Canadian Journal of Netherlandic Studies* (1991) 11-20.

Bend, J.G. van der, *Het Spinozisme van Dr. J.D. Bierens de Haan* (Groningen 1970).

Bennett, Jonathan, *A Study of Spinoza's Ethics* (Cambridge 1984).

Berkel, K. van, *In het voetspoor van Stevin. Geschiedenis van de natuurwetenschap in Nederland 1580-1940* (Meppel-Amsterdam 1985).

idem, *Dijksterhuis. Een biografie* (Amsterdam 1996).

Berman, David, *A History of Atheism in Britain* (Londen-New York 1988).

idem, 'Disclaimers as Offence Mechanisms in Charles Blount and John Toland', Michael Hunter en David Wootton, *Atheism from the Reformation to the Enlightenment* (Oxford 1992) 255-272.

Bey, Hakim, *Temporary Autonomous Zones* (New York 1994).

idem, *Immediatism* (San Francisco-Edinburgh 1994).

idem, 'Grensoverschrijdingen', *Jaarboek voor Ambulante Wetenschappen* 5 (1996) 150-161.

Blaas, P.B.M., 'Het paradigma van de eeuwwende', *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden 1992-1993* (Leiden 1994) 43-55.

idem, 'Inleiding tot de wijsbegeerte van het fin de siecle', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 1-2.

Blom, H.W., H.A. Krop, M.R. Wielema, *Deventer denkers. De geschiedenis van het wijsgerig onderwijs te Deventer* (Hilversum 1993).

Boef, August Hans den, *Edgar Allan Poe autobiografisch* (Amsterdam 1988).

Boersma, K.H., *Johan Rudolf Thorbecke. Een historisch-kritische studie* (Leiden 1949).

Bots, J., *Tussen Descartes en Darwin. Geloof en natuurwetenschap in de 18e eeuw in Nederland* (Assen 1972).

Brillenburger Wurth, G., *J.H. Scholten als systematisch theoloog* (Amsterdam 1927).

Bunge, Wiep van, *Johannes Bredenburg (1643-1691). Een Rotterdamse collegiant in de ban van Spinoza* (Rotterdam 1990).

idem, 'Clandestiene cultuur in Nederlands perspectief', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 5 (1/2 1994) 35-44.

idem, 'Weimar 1784: Goethe leest de Ethica', *Wijsgerig Perspectief* 39 (2, 1999) 40-45.

idem, 'Johannes van Vloten et le 'premier' spinozisme neerlandais au XIXe siecle', nog te verschijnen in Pierre Francois Moreau en Andre Tosel (red.), *Spinoza aux XIXe siecle*.

Burroughs, W.S., *The Adding Machine* (New York 1985).

Commers, Ronald, *Het vrije denken. Het ongelijk van een humanisme* (Brussel 1991a).

idem, 'Het verzwegen humanisme. Ontmaskering van een delegitimatie', H.A.F. Oosterling en A.W. Prins (red.), *Humanisme of anti-humanisme? Een debat* (Rotterdam 1991b) 11-22.

Constandse, Anton, *Multatuli en Spinoza* (Leiden 1977).

idem, 'Herman Gorter en Spinoza', Garnt Stuiveling (red.), *Acht over Gorter* (Amsterdam 1978) 213-253.

idem, 'Het anarchisme in de Nederlanden', *Anarchisme: inspiratie tot vrijheid* (Amsterdam 1981) 200-217.

idem, 'De negentiende eeuw', Jan Baars [et al], *125 Jaar vrijdenken* (Rotterdam 1981) 53-80.

Curley, Edwin, *Behind the Geometrical Method. A Reading of Spinoza's Ethics* (Princeton 1988).

Deleuze, Gilles, *Spinoza: Practical Philosophy* (San Francisco 1988).

idem, 'Brief an Reda Bensmaia uber Spinoza', *Unterhandlungen 1972-1990* (Frankfurt am Main 1993) 237-242.

Derkx, Peter, *H.J. Pos (1895-1955): Objectief en partijdig. Biografie van een filosoof en humanist* (Hilversum 1994).

Dooren, Wim van, 'Vrijdenkers en Vrije Geesten', W.R. Logman, *Het vrije denken in de Nederlanden* (Amsterdam-Rotterdam 1981) 4-11.

idem, 'Het leven als actieprincipe: Bakoenin, Guyau, Constandse', *De As* 18 (92, 1990) 25-29.

Duyvendak, Jan Willem, 'Godsdienst als het grootste kwaad. Over de publieke rol van Nederlandse filosofen (1945-1975)', *Krisis. Filosofisch Tijdschrift* 15 (60, 1995) 40-52.

Eykman, Elvire, 'De historische hemel van Ernest Renan', *Skript. Historisch tijdschrift* 11 (4, 1989) 247-257.

Everdingen, A. van, *Zestig jaar Internationale School voor Wijsbegeerte 1915-1975* (Assen 1976).

Faber, W., *Wijsgeren in Nederland* (Nijkerk 1954).

Folter, Rolf J. de, 'Van Ghert und der Hegelianismus in der Politik der Niederlande', *Hegel-Studien* 14 (1979) 243-277.

Frijhoff, Willem, 'Van 'histoire de l'eglise' naar 'histoire religieuse'. De invloed van de Annales-groep op de ontwikkeling van de kerkgeschiedenis in Frankrijk en de perspectieven daarvan voor Nederland', *Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis* (1981) 113-153.

Gericke, Wolfgang, *Das Buch 'De Tribus Impostoribus'* (Berlijn 1982).

Geus, Marius de, *Politiek, milieu en vrijheid. Over de onbeheersbaarheid van de milieucrisis, de rusteloze afvalmaatschappij en de noodzaak van een telescopische ecostaat* (Utrecht 1993).

Giele, J.J., *De pen in de aanslag. Revolutionairen rond 1848* (Bussum 1968).

Godwin, Joscelyn, *The Theosophical Enlightenment* (New York 1994).

Gregory, Ferderick, *Scientific Materialism in Nineteenth Century Germany* (Dordrecht-Boston 1977).

Gueroult, Martial, *Spinoza: Dieu. Etique I* (Parijs 1968).

idem, *Spinoza: L'Ame. Etique II* (Parijs 1969).

Guldemon, L.W., 'Jacob Hessing en het Bolland-Genootschap voor Zuivere Rede', *Mare* (Leids Universiteitsblad, 1 december 1994).

idem, 'Het Bollandgenootschap en de Hegelse filosofie na 1900', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 145-158.

Gullan-Whur, Margaret, *Within Reason. A Life of Spinoza* (Londen 1998).

Halsema, J.D.F. van, *Bijeen het vroeger en het later. De dichter Leopold en zijn bronnen in een groep onvoltooide gedichten uit de nalatenschap van J.H. Leopold* (Utrecht 1989).

idem, 'Het democratisch idealisme bij Albert Verwey', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 109-121.

Hanou, A.J., *Sluiers van Isis. Johannes Kinker als voorvechter van de Verlichting, in de vrijmetselarij en andere Nederlandse genootschappen 1790-1845* (2 delen, Deventer 1988).

Harmsen, Ger, 'De aandacht voor Spinoza in de socialistische en communistische arbeidersbeweging van voor 1970', *Bulletin Nederlandse Arbeidersbeweging* 39 (1995) 56-79.

Heijerman, A.F. en M.J. van den Hoven (red.), *De Internationale School voor Wijsbegeerte als ontmoetingsplaats 1916-1986* (Meppel-Amsterdam 1986).

Heijerman, E., 'Zijn is kommunist zijn. Biografische schets van G. Mannoury', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 1 (1, 1990) 9-30.

Helmes, Gunter, 'Spinoza in der schonen Literatur', *Studia Spinozana* 5 (1989) 119-147.

Henrard, Roger, *Wijsheidsgestalten in dichterwoord. Onderzoek naar de invloed van Spinoza op de Nederlandse literatuur* (Assen-Amsterdam 1977).

idem, 'P.A.S. van Limburg Brouwer en Spinoza', *Bzzlletin* 13 (121, 1984) 24-26.

idem, *De vereniging Het Spinozahuis en haar secretarissen* (Delft 1990).

Hermans, Willem Frederik, *De raadselachtige Multatuli* (Amsterdam 1976).

Hubbeling, H.G., 'Synthetisch modernisme. J.H. Scholten als wijsgeer en theoloog', *Nederlands Theologisch Tijdschrift* (1961) 107-142.

idem, 'Calvinistisch Spinozisme: J.H. Scholten', *Bzzlletin* 13 (121, 1984) 16-19.

Israel, Jonathan, 'The Banning of Spinoza's Works in the Dutch Republic (1670-1678)', Wiep van Bunge en Wim Klever (red.), *Disguised and Overt Spinozism Around 1700* (Leiden-New York-Keulen 1996) 3-14.

Jacob, Margaret, *The Radical Enlightenment. Pantheists, Freemasons and Republicans* (Londen 1981).

idem, 'Contemporary Enlightenment Historiography in the Netherlands', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 5 (1/2 1994) 7-14.

Jacobs, Frans, "Want al zijn wij ertoe genoodzaakt, het is toch een onrecht'. Hoe tijdens de oorlog de joodse redactieleden het ANTW moesten verlaten', *Algemeen Nederlands Tijdschrift voor Wijsbegeerte* 85 (1993) 209-232.

Johannes, G.J., *De barometer van de smaak. Tijdschriften in Nederland 1770-1830* (Den Haag 1995).

Jongstra, Atte, *De Multatulianen* (Amsterdam 1985).

Kalshoven, Frank, *Over marxistische economie in Nederland 1883-1939* (Amsterdam 1993).

Klever, Wim, 'Moles in Motu: Principles of Spinoza's Physics', *Studia Spinozana* 4 (1988) 165-194.

idem, *Een nieuwe Spinoza in veertig facetten* (Amsterdam 1995).

idem, *Ethicom. Spinoza's Ethica vertolkt in tekst en commentaar* (Delft 1996).

Knetsch, F.R.J., 'Petrus Hofstede de Groot. Vriendelijk volksvoorlichter of ideoloog van het imperialisme?', G.A. van Gemert [et al], *Om niet aan onwetendheid of barbarij te bezwijken. Groningse geleerden 1614-1989* (Hilversum 1989) 129-146.

Kossmann, E.H., *De Lage Landen 1780-19114. Twee eeuwen Nederland en België* (2 delen, Amsterdam-Brussel 1986).

idem, 'Lotgevallen', *Politieke theorie en geschiedenis. Verspreide opstellen en voordrachten* (Amsterdam 1987) 430-467.

Krop, Henri, 'De wijsbegeerte en het Nederlands', H.A. Krop, M.J. Petry, J. Sperna Weiland (red.), *Register, op de Ambo-serie Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland*, deel 21 (Baarn 1993) 81-119.

idem, 'Natuurwetenschap en theologie in de negentiende eeuw. De filosofische achtergrond van de moderne theologie', *Theoretische Geschiedenis* 21 (1995) 16-31.

idem en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996).

idem, 'De academische filosofie tijdens het fin de siecle', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 3-26.

idem, 'Filosofie als levensleer. De spinozistische en hegelsche beschouwingwijze in het interbellum', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 9 (1998) 26-42.

Krul, W.E., 'Nederland in het fin de siecle. De stijl van een beschaving', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 106 (1991) 581-594.

Lageweg, M.C.C., 'Gorter en Spinoza. Schoonheid en wijsheid', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 2 (2, 1991) 131-141.

Lagny, Anne, 'Spinoza: personage de roman chez B. Auerbach et E.G. Kolbenheyer', O. Bloch (red.), *Spinoza aux XXe Siecle* (Parijs 1993).

Lange, Albert de, *J.H. Gunning jr. en het Spinozastandbeeld* (Leiden 1982).

idem, *J.H. Gunning jr. (1829-1905). Een leven in zelfverloochening. Deel 1: 1829-1861* (Kampen 1995).

Laqueur, W., 'Fin de siecle. Once More With Feeling', *Journal of Contemporary History* 31 (1996) 5-47.

Liagre Bohll, Herman de, '*Met al mijn bloed heb ik voor U geleefd.*' *Herman Gorter 1864-1927* (Meppel 1996).

Logman (red.), W.R., *Het vrije denken in de Nederlanden* (Amsterdam-Rotterdam 1981).

Losurdo, Dominico en Siebe Thissen, 'De eenwording van Italië en de bekoring van het hegelianisme', *Wijsgerig Perspectief* 35 (1994-1995) 161-164.

Maas, Nop, *De Nederlandsche Spectator. Schetsen uit het letterkundig leven van de tweede helft van de negentiende eeuw* (Utrecht-Antwerpen 1986).

Meertens, Piet, 'Een Middelburgse burgerfamilie uit de negentiende eeuw: Kornelis Baart en zijn dochters', *In het voetspoor van Henriette Roland Holst. Radicalen en religieuze socialisten in Nederland* (Alphen aan de Rijn, z.j.).

Mees-Verwey, Mea, *De betekenis van Johannes van Vloten* (Santpoort 1928).

Meijers, Johanna J.M., *J.H. Leopold als klassiek filoloog* (Den Haag 1995).

Mijnhardt, Wijnand W., '*Tot heil van 't mensdom.*' *Culturele genootschappen in Nederland 1750-1815* (Amsterdam 1987).

idem, 'Inleiding tot de Nederlandse Verlichting', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 5 (1/2 1994) 11-6.

Moors, Hans, 'Staartmans en Fantazee: opvattingen over het fourierisme in Nederland (1840-1850)', *Theoretische Geschiedenis* 23 (1996) 392-418.

idem, 'Oud Frans bloed'. De saint-simonistische uitgaven van firma R.C. Meijer', *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis* 3 (1996) 87-110.

Naess, Arne, *Spinoza and the Deep Ecology Movement* (Delft 1993).

Nierop, M. van, 'De ISVW en het ideaal van de humaniteit', A.F. Heijerman en M.J. van den Hoven (red.), *De Internationale School voor Wijsbegeerte als ontmoetingsplaats 1916-1986* (Meppel-Amsterdam 1986) 34-48.

Nieuwenhuys, R., en F. Jaquet, *F.W. Junghuhn: de onuitputtelijke natuur* (Amsterdam 1966).

Noordegraaf, J., 'Was Bolland taalgek? Over morfologie en ideologie',

Noordenbos O., en P. Spigt, *Atheïsme en vrijdenken in Nederland* (Nijmegen 1976).

Nordau, A. en M., *Max Nordau. A Biography* (New York 1943).

Offringa, C., 'Johannes van Vloten: Aufklärung en liberalisme', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 83 (1969) 150-212.

Oosterling, Henk en Siebe Thissen (red.), *Chaos ex Machina. Het ecosofische denken van Felix Guattari op de kaart gezet* (Rotterdam 1998).

Otterspeer, Willem, *Bolland. Een biografie* (Amsterdam 1995).

idem, "De Hegelarij is alevel wat raars!" Leven en denken van Bolland', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 137-144.

idem, 'Het heilige huisje', *Filosofie Magazine* 7 (4, 1999) 20-23.

Oversteegen, J.J., 'Nawoord', Multatuli, *Ideeen* (deel 2, Amsterdam 1985) 372-379.

Peeters, V.J.B.M., *Jacobus Moleschott. De eenheid des levens* (Baarn 1989).

idem, 'Moleschott: echte materialist of gewoon wetenschapper?', Michiel Wielema [et al], *Jacob Moleschott (1822-1893): monist of materialist?* (Rotterdam 1993) 10-18.

Peters, Rik, 'Opkomst en ondergang van het idealisme in de eerste helft van de twintigste eeuw', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 123-136.

Petry, M.J., *Hegel's Philosophy of Subjective Spirit. Volume II: Anthropology* (Dordrecht-Boston 1979).

idem, *Nieuwentijt's Criticism of Spinoza* (Leiden 1979).

idem, *G.W.F. Hegel: The Berlin Phenomenology* (Dordrecht-Boston-Londen 1981).

idem, 'Voorwoord', V.J.B.M. Peeters, *Jacobus Moleschott. De eenheid des levens* (Baarn 1989) 7-11.

idem, 'The Significance of Kepler's Laws', M.J. Petry (red.), *Hegel and Newtonianism* (Leiden 1993) 439-513.

idem, 'Die Philosophielehre im neuen Europa. Bemerkungen zur niederländischen Perspektive', Manfred Buhr (red.), *Das Geistige Erbe Europas* (Napels 1994) 121-136.

idem, 'De wijsbegeerte in Nederland: Assepoester der wetenschappen of wellevenskunst der burgers', Ronald van Raak, Henri Krop, Wiep van Bunge en Hans Blom (red.), *Wijsbegeerte in Nederland in de twintigste eeuw* (Best 1999) 122-131.

Plat, J., en M.R. Wielema, *Paulus van Hemert. Gezag en grenzen der menselijke rede* (Baarn 1989).

Poortman, J.J., *Repertorium der Nederlandse wijsbegeerte* (Amsterdam-Antwerpen 1948).

Raak, Ronald van, 'Logos en Fancy. Multatuli over kennis', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 51-65.

idem, 'De jobstijding van Gerrit Jan Mulder. Nederlands conservatisme in de negentiende eeuw', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 8 (1997) 45-69.

idem, Henri Krop, Wiep van Bunge en Hans Blom (red.), *Wijsbegeerte in Nederland in de twintigste eeuw* (Best 1999).

Ravensloot, F., 'Multatuli vrijzinnig vrijmetselaar?', W.R. Logman (red.), *Het vrije denken in de Nederlanden* (Amsterdam-Rotterdam 1981) 12-20.

Reijn, Johan A. van, 'John Theophilus Desaguliers (1683-1744)', *Thoth. Tijdschrift voor vrijmetselaren* 5 (1983) 165-204.

Rodermond, H., *De vrijmetselaarsloge La Bien Aimee Amsterdam 1735-1985* (Amsterdam 1985).

Roessingh, K.H., *Het modernisme in Nederland* (Haarlem 1922).

Rogier, L.J., Piet van Ghert en Hegel, *Studien* 66 (1934) 116-140.

idem, *Katholieke herleving. Geschiedenis van katholiek Nederland sinds 1853* (Den Haag 1956).

Roodnat, Albert, 'Parapsychologie en wijsbegeerte. Een onverwachte ontmoeting bij Johannes Poortman?', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 9 (1998) 51-58.

Sande, Anton van de, *Vrijmetselarij in de Lage Landen. Een mysterieuze broederschap zonder geheimen* (Zutphen 1995).

Sassen, Ferd., *Wijsgeerig leven in Nederland in de twintigste eeuw* (Amsterdam 1947).

idem, *Jacob Nieuwenhuis (1777-1857) en het krausianisme in Nederland* (Amsterdam 1954).

idem, *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland tot het einde der negentiende eeuw* (Antwerpen-Amsterdam 1959).

idem, 'In memoriam prof.dr. A.J. de Sopper', *Tijdschrift voor Filosofie* 22 (1960) 477-480.

Satz, Harald, *Spinozas Tugendlehre und der Odd Fellow Orden* (Berlijn 1979).

Scharwachter, L.P., 'De betekenis van J.J. Poortmans metafysica voor het religiebegrip en de godsdienstfilosofie', *Geschiedenis van de Wijsbegeerte in Nederland* 0 (1989) 39-46

Schuster, Georg, *Geheime Gesellschaften, Verbindungen und Orden* (Darmstadt z.j., eerste druk 1905).

Schmidt, A.C.P., *Junghuhn. Biografische Beitrage* (Berlijn 1909).

Schmitz, H.W., *De Hollandse significa. Een reconstructie van de geschiedenis van 1892 tot 1926* (Assen 1990).

Schuyt, Kees, *Spinoza, het ecologische denken en de verandering van levensstijl* (Delft 1993).

Sep, Peter, 'De receptie van Licht- en Schaduwbeelden van F.W. Junghuhn', *Indische Letteren* 2 (1987) 53-64.

Severt, Stef, "Leids misbaar": het antisemitisme van G.J.P.J. Bolland, Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 159-176.

Siebrand, H.J., 'Tussen stelkunst en levenskunst. Bernard Nieuhoff over het spinozisme', *Bzzlletin* 13 (121, 1984) 11-15.

idem, *Spinoza and the Netherlanders. An Inquiry into the Early Reception of His Philosophy* (Assen 1988).

Spigt, P., 'Franz Junghuhn 1809-1864', O. Noordenbos en P. Spigt, *Atheïsme en vrijdenken in Nederland* (Nijmegen 1976).

Steen, H., 'Das Leib Seele Problem in der Philosophie Hollands im 19. und 20. Jahrhundert. Die Erneurer des Spinozistischen Systems', *Nederlandsch Tijdschrift voor Psychologie* 6 (1938-1939) 94-108.

Steenbakkers, Piet, *Spinoza's Ethica from Manuscript to Print* (Utrecht 1994).

idem, Bespreking van Van Bunge en Klever (red.), 'Disguised and Overt Spinozism Around 1700', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 7 (1996) 129-131.

idem, *De Nederlandse vertalingen van Spinoza's Ethica* (Delft 1997).

Struyker Boudier, Kees, 'Katholiek wijsgerig leven rondom 1900', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 67-80.

idem, *Een man van de geest. Hoofdstukken uit leven en werken van Ferdinand Sassen* (Nijmegen 1997).

Stuiveling, Garnt, *De Nieuwe Gids als geestelijk brandpunt* (Amsterdam 1981).

Stuurman, Siep, 'Wacht op onze daden'. *Het liberalisme en de vernieuwing van de Nederlandse staat* (Amsterdam 1992).

Suchtelen, Guido van, 'Willem Meijer', H. Dethier en H. Vandenbossche (red.), *Woordenboek van Belgische en Nederlandse vrijdenkers* (Brussel 1979) 193-198.

idem, 'Het spinozisme van Jan van Vloten. De romantische aard van een naturalist', *Bzzlletin* 13 (121, 1984) 20-23.

Terpstra, Marin, 'De ontvangst van Spinoza in katholieke kringen'. Nog te verschijnen in Kees schuyt en Theo van der Werf (red.), *100 jaar Spinoza in Nederland en Belgie (1897-1997)*, bundel naar aanleiding van het gelijknamige congres te Amsterdam, 15-16 mei 1997.

Thissen, Siebe, 'Spinoza en het einde van het christendom. Spinozisme en arbeidersbeweging in Nederland', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 2 (2, 1991) 143-154.

idem, 'Kom gauw naar 't Nut, Van Vloten gieet debateren!', *Trouw (Letter & Geest)* 16-1-1993.

idem, 'Het hoge lied van het materialisme'. Jacob Moleschotts metafysica', Michiel Wielema [et al], *Jacob Moleschott (1822-1893): monist of materialist?* (Rotterdam 1993) 26-34.

idem, 'Een wijsgerige beweging en haar cultuurtaak: 1900', *Wijsgerig Perspectief* 34 (1993-1994) 167-171.

idem, 'Vrij van praal en zinnelijkheid'. De vrijmetselarij en de wijsbegeerte in de negentiende eeuw', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 5 (1/2 1994) 193-206.

idem, 'A.F. Siffle: een Middelburgse Robespierre of een negentiende eeuwse Spinoza?', *Zeeuws Tijdschrift* 44 (6, 1994) 206-219.

idem, 'Monisme en vitalisme in de libertaire beweging: een biografische schets van Bernard Damme', *Eerste Jaarboek Anarchisme* (Moerkapelle 1994) 77-106.

idem, 'Een wijsgerige beweging in Nederland en haar publieke rol (1850-1922)', *Krisis. Tijdschrift voor Filosofie* 15 (60, 1995) 22-39.

idem, 'De wet der eeuwige slingering'. Affirmatief anarchisme en nomadisch denken', *De As* 23 (109/110, 1995) 3-15.

idem, 'Voorspel: de reddingsloep Nederland is zinkende', *Filosofie Magazine* 4 (3, 1995) 20-22.

idem, 'Images of Light and Shadow'. Spinozism Bursts Forth into Dutch Cultural Life (1854-1872)', Wiep van Bunge en Wim Klever (red.), *Disguised and Overt Spinozism around 1700* (Leiden-New York-Keulen 1996) 117-135.

idem, 'De hand waarmee ik schrijf is niet mijn buurmans hand'. Een polemiek tussen Bierens de Haan en Pannekoek', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siecle* (Rotterdam 1996) 35-50.

idem, 'Sterrenwachten, aquaria en bananenbomen. Monisme bij Ferdinand Domela Nieuwenhuis', *De As* 25 (117, 1997) 37-45.

idem, 'Jonkheer Bernard van der Wijck. Wegbereider van het Nederlandse fin de siècle', H.A. Krop, J.A. van Ruler, A.J. Vanderjagt (red.), *'Zeer kundige professoren'. Beoefening van de filosofie in Groningen van 1614 tot 1996* (Hilversum 1997) 197-207.

idem, 'Naar een pluralistische historiografie van de wijsbegeerte in Nederland', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 9 (1998) 8-17.

idem, 'Spinoza-koorts!', nog te verschijnen in Kees Schuyt en Theo van der Werf (red.), *100 jaar Spinoza in Nederland en België (1897-1997)*, bundel naar aanleiding van het gelijknamige congres te Amsterdam, 15-16 mei 1997.

Tollebeek, Jo, *De toga van Fruin. Denken over geschiedenis in Nederland sinds 1860* (Amsterdam 1990).

Tom, N., *'Een vaan des oproers'. Enkele aspecten van de totstandkoming van het Spinoza-standbeeld te 's-Gravenhage* (ongepubliceerde scriptie, Den Haag 1988).

Uglow, Jennifer, *George Eliot. Haar leven en werk* (Nijmegen 1995).

Velde, P.G.E.I.J. van der, 'De projectie van een groter Nederland. P.J. Veth en de popularisering van Nederlands-Indie 1848-1895', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 105 (1992) 367-382.

Verhoeven, Cornelis, *Parafilosofen. Wijsbegeerte buiten de school* (Bilthoven 1973).

Vermij, R. (red.), *Nieuwentijt* (Baarn 1988).

idem, 'Matter and Motion: Toland and Spinoza', Wiep van Bunge en Wim Klever (red.), *Disguised and Overt Spinozism Around 1700* (Leiden-New York-Keulen 1996) 275-290.

Verniere, Paul, *Spinoza et la pensee francaise avant la Revolution* (Parijs 1982).

Verwey, Gerlof, 'Heymans en het equilibriummodel. Wetenschappelijke soteriologie in het fin de siècle', Henri Krop en Siebe Thissen (red.), *De wijsbegeerte van het fin de siècle* (Rotterdam 1996) 177-208.

idem, *Gerard Heymans (1857-1930) en het equilibriummodel* (Best 1998).

Vloten, Francisca van, *Een hartstochtelijk hemelbestormer. Johannes van Vloten in beeld* (Deventer 1993).

idem, *Veelzeggend. Johannes van Vloten aan het woord* (Deventer 1996).

Wielema, Michiel, 'Dionys Burger over Spinoza (1856-1865). Een ongepubliceerde brief aan Johannes van Vloten', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 2 (1991) 89-98.

idem, *Filosofen aan de Maas. Kroniek van vijfhonderd jaar wijsgerig denken in Rotterdam* (Rotterdam 1991).

idem, 'De geschiedschrijving van de Nederlandse wijsbegeerte. Problemen en perspectieven', *Tijdschrift voor filosofie* 56 (1994) 526-551.

idem, 'Dezen groten, verheven tekst onzer hora!' Het verlichtingsbegrip van Bernard Nieuhoff', *Geschiedenis van de wijsbegeerte in Nederland* 5 (1994) 169-192.

idem, 'De theologie als medium van de filosofie. Over de maatschappelijke invloed van Nederlandse filosofen', *Krisis. Tijdschrift voor Filosofie* 15 (60, 1995) 9-21.

idem, *Ketters en Verlichters. De invloed van het spinozisme en wolffianisme op de Verlichting in Gereformeerd Nederland* (proefschrift Amsterdam 1999).

Willink, Bastiaan, *De tweede Gouden Eeuw. Nederland en de Nobelprijzen voor natuurwetenschappen* (Amsterdam 1997).

Wils, Kaat, 'Gehuld in het schitterend kleed der nieuwste Parijsche mode'. August Comte in Nederland (1845-1880)', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 112 (1997) 19-48.

Woodcock, George, *Powers of Observation* (Ontario 1989).

Woud, Auke van der, *Het lege land. De ruimtelijke orde van Nederland 1798-1848* (Amsterdam 1987).

Wurzner, M.H., 'Bernard Nieuhoff en zijn beoordeling van het spinozisme', *Tijdschrift voor Filosofie* 24 (1962) 53-79.

Wuthnow, Robert, *Communities of Discourse. Ideology and Social Structure in the Reformation, the Enlightenment, and European Socialism* (Cambridge-Londen 1989).

Yovel, Yirmiyahu, *Spinoza and Other Heretics. The Adventures of Immanence* (2 delen, Princeton-Oxford 1989).

Zeldin, Theodore, *Conversation* (Londen 1998).